

boslovja in slušatelji programov Centra vojaških šol Ministrstva za obrambo so poskušali ugotoviti odnos in stališča do prisotnosti žensk v Slovenski vojski. Raziskava je potrdila hipotezo, da so tako študenti obramboslovja kot slušatelji Centra vojaških šol večinoma naklonjeni vključevanju žensk v Slovensko vojsko. Ta raziskava nam sicer ponudi vtis o tem, kaj si ljudje, ki so že vključeni v obrambni sistem, mislijo o prisotnosti žensk v Slovenski vojski, vendar bi za ugotavljanje splošne sprejemljivosti žensk kot poklicnih vojakinj Slovenske vojske s strani njihovih moških kolegov, bilo potrebno zajeti večji vzorec častnikov, podčastnikov in poklicnih vojakov.

Kot posebna oblika socializacije žensk za obrambna in vojaška vprašanja v slovenskem akademskem okolju je v zadnjem prispevku v zborniku predstavljen študij obramboslovja na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Potrebno je poudariti, da je bil za dekleta študij obramboslovja dolga leta edino mesto, kjer so lahko uveljavljale svojo politično pravico do obrambe domovine na profesionalen način. V samostojni Sloveniji je Šola za častnike Centra vojaških šol Slovenske vojske tista, ki izobražuje fante in dekleta za vojaški poklic, vendar so dekleta številčno še vedno v veliki manjšini. Na obramboslovju pa se je v zadnjih letih vpis deklet tako zelo povečal, da so v študijskih letih 1998/1999 in 1999/2000 predstavljala že večino vpisanih v 1. letnik študija.

Zbornik je v predgovoru na pot pospremil minister za obrambo dr. Anton Grizold, ki je tudi zapisal, da danes ne gre več za vprašanje, ali ženske v oborožene sile sploh sodijo, ampak gre za vprašanje, kako jih najbolje vključiti in jim pri tem zagotoviti čim večjo enakopravnost.

Dejstvo pa je, da bodo morala miniti še stoletja, da bomo lahko govorili o feminiziranih oboroženih silah. To je dolgotrajen proces, ki, med drugim, zahteva tudi deligitimizacijo vojske kot delodajalca. Pričakovanja o feminizaciji oboroženih sil pa temeljijo na dejstvih, da je do podobnih sprememb prišlo tudi pri drugih poklicih, ki so včasih veljali izključno za moške.

Urban SUŠA

Tarik Ali

Spopad fundamentalizmov. Križarstvo, džihad in modernost.

Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 2002, str. 348, 4.500 sit (ISBN 961-6294-43-1)

Soočenje med fundamentalizmi

Fundamentalizme se je v zadnjem desetletju vztrajno opisovalo kot pglavito nevarnost, ki naj bi grozila globalnemu redu in stabilnosti. Pri tem je oznaka fundamentalizem postala nejasna in na splošno bi lahko ugotovili, da je rdeča nit, ki povezuje te - pogosto tudi povsem raznorodne - pojave, njihova domnevna protimodernost. "Fundamentalizme, kljub njihovi različnosti, povezuje to, da se jih tako navznoter kot navzven razume kot... ponovno oživiljanje prvinskih identitet in vrednot; pojmujejo se kot nekakšen povratni tok zgodovine, kot demodernizacija."¹ V medijskem kontekstu danes pojem fundamentalizem označuje skoraj izključno islamski fundamentalizem in ta praviloma obtiči pri označevanju nasilnega in nestrpnega verskega fanatizma, ki ga dodatno zaznamuje tudi protizahodna nota. Vendarle pa ima islamski fundamentalizem dolgo zgodovino, ki se razteza skozi celotno obdobje moderne, in o tej nam v svoji knjigi Spopad fundamentalizmov pripoveduje Tarik Ali. Raziskuje pot od islamskega preporoda in reformizma, ki sta bila močna v različnih obdobjih osemnajstega in devetnajstega stoletja, do sodobnih oblik islamskega radikalizma, ki je gibanjem iz preteklosti v mnogočem podoben.

Skratka, dolga parabola o islamu, ki nam jo ponuja Tarik Ali, je pravzaprav presek njegove osebne zgodbe in zgodovinskih dogodkov, ki jim je bil priča takorekoč ves svet. "Po dogodkih 11. septembra so vojaški načrtovalci v Pentagonu še enkrat zastavili vprašanje o odstranitvi Sadama Huseina z oblasti.

¹ Michael Hardt in Antonio Negri (2000) *Empire*. Cambridge: Harvard University Press; str. 146-150.

Če bodo proti Iraku začeli novo vojno, tako imenovano 'vojno s terorizmom', se bo spremenila v svoje nasprotje. Povezava jeze in brezupa bo povzročila, da bo več in več mladih v arabskem svetu in drugod čutilo, da je individualni teror edini odgovor na državni teror" (str. 153). Četudi se lahko zdi, da gre za časopisni navedek, je ta pravzaprav iztrgan iz obsežnega in nadvse premišljenega dela, ki je bilo napisano pred nekaj meseci, in predstavlja hkrati rezultat globoke refleksije in intenzivnega doživljanja. Spopad fundamentalizmov je namreč delo, ki zajema zgodbo o islamu na način, ki je dokaj redek, saj je ob prodornih opisih zanj značilna tudi pristna osebna soudeležnost. Tarik Ali nam torej nudi pogled, ki meša osebno izkušnjo z zgodovinskimi dogodki, ob tem pa se s pristno neposrednostjo pomika skozi tekst kot nekdo, ki je vaje združevati pripovedovanje, esejistiko in avtobiografičnost. Giblje se med upanjem in tragedijo, med političnimi strastmi in osebnimi zgodbami, med globalnim sistemom interesov in majhnimi vsakdanjimi eksistencialnimi drobnarijami, kakršne so značilne za okolje, ki ga opisuje.

In kako tudi ne. Navsezadnje je avtor na lastni koži izkusil številne od izzivov in dram pravkar minulega stoletja. S tem mislimo številne zgodovinske premike iz konteksta kolonializma in dekolonizacije ter iz njih izhajajoče težave, značilne za lep del sveta. Avtor se je namreč rodil pred 60 leti v Lahoreju (ki je bil takrat še del britanskega imperija) v družini, ki je v danih političnih in družbenih razmerah, pristala na strani komunizma. Reklo bi se, da je bil očividec razpada britanskega imperija in nastanka konfesionalne pakistanske države. Tej se danes, kot pravi, postavlja nasproti Indija, v kateri so na oblasti politični dediči hindujskega fanatika, ki je umoril Gandija.

Spopad fundamentalizmov je torej privlačno branje večstoletne zgodovine islama, njegovih trenj in preusmeritev, porazov kritičnih in heretičnih glasov, skozi oči ateista, ki si v tej knjigi postavi za cilj razumeti, "kateri dejavniki so omogočili primat trenutnemu naslovu islama v svetu" in če "je mogoče preobrniti ali preseči to ten-

denco". Torej s perspektive, ki se ne omejuje na možnosti za kritiko islama niti ne podcenjuje "vloge, ki so jo religiozne ideologije igrale v preteklosti, da so premikale svet naprej": torej dejstva, da so "prav ideološki spopadi med nasprotnima tolmačenjema krščanstva - protestantske reformacije proti katoliški protireformaciji -... v Evropi pripeljale do vulkanskih izbruhov" (str. 316). In ravno zato se Ali sprašuje, zakaj "kulturi in ekonomiji osmanskega imperija nikoli ni uspelo oponašati" evropske dinamike transcendiranja religioznih strasti ter si prizadeva za "svobodo za neodvisno in racionalno razmišljanje in svobodo imaginacije."

S takšnim ciljem se knjiga spusti v izredno popotovanje skozi zgodovino islamskega sveta in se pri tem pogosto vrača v izvorni Pakistan, kateremu je namenjena večina tretjega od štirih delov knjige, pod naslovom Jedrske pustinje južne Azije. Prva dva dela sta sicer naslovljena Mule in heretiki ter Sto let hlapčevstva, medtem ko je zadnji del namenjen Spopadu fundamentalizmov.

Izhodiščna točka je neposredno Alijevo izkustvo, mladega ateista, ki ga sicer laična družina, zaradi obredja in konformizma v odnosu do okolja, za kratek čas in ne preveč prepričano, prepusti v varstvo štorastemu in brezzobemu muli. Ta potem, nekoliko prestrašen spričo otrokove radoživosti, pobegne. Ali se do izbruha Zalivske vojne, tretje naftne vojne, ne bo več vrnil k sistematičnemu razmišljanju o islamu. Pod vtisom tega prelomnega dogodka pa se avtor vrača h koreninam islama, k doktrinarnim in političnim sporom, ki kmalu izbruhnejo znotraj islama, k izgradnji osmanskega imperija in "sunitsko-šiitskemu razkolu, ki je nastal prekmalu in ustvaril nasprotujoči si dogmi" (s. 316), ki nevtralizirata nestrinjanje. Do tega pa je vendarle prihajalo, kot je bila na primer v IX. stoletju misel Ibn Ravandija, ki je oporekal verskim dogmam v imenu Razuma. Pa tisoč let pozneje, ko je egipčan Rifat Al Tahtavi, v imenu razsvetljenske misli, s katero je prišel v stik med potovanjem po Franciji, zagovarjal pravice žensk. In tako vse do današnjih dni, ko Anvar Šaik, nekdanji zagreti musliman, ki je bil vpleten v strašanski verski pogrom, ki je Pandžab

zalil s krvjo leta 1947, in so ga pozneje strašile prikazni tistega tragičnega obdobja, tudi potem, ko je postal voznik avtobusa in obseden bralec Spinoze, Freuda in Marxa, ter je še vedno vključen v nenehno kampanjo proti mulam in politikom, ki islam zlorabljajo kot obleko, s katero bi opravičili njihova srhljiva dejanja.

V drugem delu Ali potrpežljivo sledi pisanemu in manjšinskemu nestrinjanju, ki se pojavlja ob krizi in propadu osmanskega imperija, ob nastopu kolonializma in imperializma, ob valu dekolonizacije stisnjene mu med laični nacionalizem, socializem in ponovno dvigajoči se fundamentalizem. Pred kuliso, ki nas od Savdske Arabije - kjer se držita skupaj vahabitsko fanatično srce in - vsaj navidez železna poroka iz koristoljubja - najprej z Angleži, predvsem pa z Američani, od tridesetih let dalje - pelje prek Egipta s populističnim Naserjem in "privatizacijskim" Sadatom, do Palestine, ki jo vsi teptajo, in Irana, zaznamovanega s "Homeinijevo" revolucijo. Tako pristanemo, v tretjem in četrtem delu, v Afganistanu in pri današnjih problemih. To pa ob pojmovanjih, ki najdejo potrditev v vseh odmevnejših raziskavah: od tistega Chalmersa Johnsona - ameriški strokovnjak za azijska vprašanja in avtor odmevnega dela Zadnji dnevi ameriškega imperija - do tistih izpod peresa drugih dveh avtorjev, ki ju Ali sicer ne citira, Gillesa Kepela in Nicholasa Guyatta. Skratka, gre za avtorje, ki vsi delijo Alijevo razmišljanje, po katerem "vzpon religije delno pojasnjuje pomanjkanje vsake druge alternative univerzalnemu režimu neoliberalizma" (s. 316).

Tukaj se, skratka, srečajo in primerjajo fundamentalizmi iz naslova, tukaj je potreba, ki jo Tarik Ali ustrezno zaznava, potreba po rušenju domnevnih monolitnih blokov islama in zahoda ter, ravno nasprotno, odkrivanju njihovih medsebojnih odnosov in njihovih številnih perverznih sožitij. Srečata se "ameriški predsednik [ki] konča vsak govor z 'Bog varuj Ameriko'" in "Osama [ki] začne in konča vsak TV intervju s hvalnico Alahu" (s. 315). In tukaj se tudi za nas pojavi potreba, da sprejmemo pogumen izziv Tarika Alija po "islamski revoluciji, ki bi odpihnila fanatični konservativizem

in nazadnjaštvo fundamentalistov, in bi predvsem odprla svet islama novim idejam, ki jih štejem za naprednejše kot je tista, ki jo trenutno ponuja Zahod", prihodnost ene same ideologije.

Olga MARKIČ

Martin Hollis

Filozofija družbene vede: uvod

Aristej, Maribor, 2002, str. 271, 5.000 SIT (ISBN: 962-220-030-0)

"Zamislimo si kolonijo termitov, živečo v visokem blatnem gričku v afriški ravnini. Izboklina je vsa živa od termitov delavcev in termitov vojakov, ki se ukvarjajo s svojima ločenima vrstama dela. Kolonija cvete samo, če ostaja razmerje med vojaki in delavci približno enako, tako da lahko vojaki varujejo kraljico in delavce in da lahko delavci oskrbujejo kraljico in vojake. V kolonijo pogosto vdvo lačni roparji in porušijo ravnotežje. Vendar je njena ureditev kmalu obnovljena, saj velikanska negibna kraljica, zazidana znatno pod tlemi, ne izleže le dovolj jajčec, marveč tudi v različnih, zahtevanih velikostih" (str. 100).

Britanski filozof Martin Hollis (1938-1998) nas s prikazom kolonije termitov in vprašanjem, kako si lahko pojasnimo skrivnostno sposobnost kraljice, da se odziva na dogodke na daljnem površju, uvede v razpravo o holizmu in individualizmu. Ta razprava skupaj z razpravo med razlaganjem in razumevanjem tvori temeljno strukturo knjige *Filozofija družbene vede*. Hollis jo predstavi z naslednjo matrico:

	razlaganje	razumevanje
holizem	sistemi	"igre"
individualizem	subjekti delovanja	akterji

Presečišča med navpično in vodoravno delitvijo prikazujejo štiri "čiste" rešitve oziroma predloge, kako se lotiti razlage